Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

Сосна төп гомуми белем бирү мәктәбе

“Каралды” Методик берләшмә җитәкчесе: _______ Шәйхетдинова З.Р. Беркетмә №1, “ 24” август, 2022 нче ел.	“Килешенде” Уку-укыту эшләре буенча директор урынбасары: _______ Вәлиева Г.Ф. “25 ” август, 2022 нче ел.	“Расланды” Мәктәп директоры: _______ Хәйруллин Р.Г 89 нчы номерлы боерык «29 » август, 2022 нче ел.

Татарстан Республикасы Балтач муниципаль районы

муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесе

“Сосна төп гомуми белем мәктәбе”нең

югары квалификацион категорияле татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Вәлиева Гүзәлия Фатыйх кызының

8 нче сыйныф өчен туган телдән

ЭШ ПРОГРАММАСЫ

2022 нче елның 25 нче августында
үткәрелгән педагогик советта
кабул ителде (беркетмә № 2)

2022 – 2023 нче уку елы

Укыту фәненең планлаштырылган нәтиҗәләре.

Шәхескә кагылышлы нәтиҗә:

- Татар халкының милли-мәдәни кыйммәтләренең берсе буларак татар телен аңлау; шәхеснең интеллектуаль, иҗади сәләтләрен һәм әхлак сыйфатларын үстерүдә туган телнең мөһим ролен, мәктәптә белем алу процессында ана теленең әһәмиятен аңлау.
- Татар теленең эстетик кыйммәтен аңлау; туган телгә карата хөрмәт, аның белән горурлану; милли мәдәният күренеше буларак татар теленең чисталыгын саклау ихтыяҗы; сөйләм культурасында үзүсешкә омтылу;
- Сөйләшү процессында фикер һәм хисләрне иркен белдерү өчен сүзлек запасының һәм үзләштерелгән грамматик чараларның җитәрлек күләмдә булуы

Метапредмет нәтиҗәләр:

- сөйләмнең барлык төрләренә ия булу:
- телдән сөйләшүне һәм язма хәбәрләрне тиешенчә аңлау;
- укуның барлык төрләренә ия булу;
- төрле стиль һәм жанрдагы текстларны тыңлап тиешенчә кабул итү;
- мәгълүматны төрле чыганаклардан, шул исәптән массакүләм мәгълүмат чараларыннан, уку-укыту процессы өчендип әзерләнгән компакт-дисклардан, Интернет ресурсларыннан таба алу, төрле сүзлекләрдән, әдәбияттан файдалана белү.
- мәгълүматны сайлап алу һәм билгеле бер темаларга аеру, системалаштыру алымнарына ия булу;
- сөйләм текстларын эчтәлек, стилистик үзенчәлекләр һәм кулланылган тел берәмлекләре буенча чагыштыра һәм тәңгәлләштерә белү;
- алда торган шәхси һәм коллектив уку эшчәнлегенең максатларын, эш-гамәлләр эзлеклелеген, шулай ук ирешелгән нәтиҗәләрне билгели белү һәм аларны телдән, язма формада тиешенчә тәгъбир итү;
- төрле катлаулылыктагы сөйләмә һәм язма текстларны сөйләп бирә белү;
- төп фикер, адресат һәм аралашу ситуациясен исәпкә алып, төрле типтагы, төрле стильдәге һәм жанрдагы сөйләмә һәм язма текстлар төзү;
- үз фикереңне телдән һәм язма формада иркен һәм дөрес итеп тәкъдим итү;
- монолог һәм диалогның бөтен төрләрен дә үзләштерү;
- сөйләм практикасында хәзерге әдәби татар теленең төп орфоэпик, лексик, грамматик, стилистик нормаларын саклау; язма формада аралашу вакытында төп орфографик кагыйдәләрне һәм пунктуация таләпләрен үтәү;
- сөйләм этикетын саклап, телдән аралашуда катнаша алу сәләте;
- үз сөйләмеңне эчтәлек һәм тел бизәкләре ягыннан бәяләү; грамматик һәм сөйләм хаталарын, төгәлсезлекләр табу һәм аларны төзәтү; үзең төзегән текстларны төзәтә һәм камилләштерә белү;
- яшьтәшләрең каршында зур булмаган хәбәр һәм докладлар белән чыгыш ясый алу;
- алган белем-күнекмәләрне көндәлек тормышта кулана һәм башка фәннәрдән белем алганда туган телдән файдалана белү, алган белемнәрне фәнара дәрәҗәдә файдалану (чит тел, әдәбият дәресләре h.б.);
- Сөйләшү, нинди дә булса биремне бергәләшеп үтәү, бәхәс һәм тикшерүләрдә катнашу вакытында әйләнә-тирәдәгеләр белән максатчан рәвештә коммуникатив бәйләнешкә керү; формаль һәм формаль булмаган шәхесара һәм мәдәниятара аралашуның милли-мәдәни нормаларын үзләштерү.

Предмет нәтиҗәләре:

- телнең төп функцияләре турында, Татарстан Республикасының дәүләт теле һәм татар халкының милли теле буларак татар теленең әһәмияте турында, тел һәм
- мәдәният арасындагы бәйләнеш, кеше һәм җәмгыять тормышында туган телнең әһәмияте турында күзаллау;
- туган телнең гуманитар фәннәр системасындагы урынын һәм гомумән белем бирү өлкәсендәге әһәмиятен аңлау;

- туган тел турындагы фәнни белемнәрнең нигезен үзләштерү; аның баскычлары һәм берәмлекләре арасындагы бәйләнешне аңлау;
- лингвистиканың төп төшенчәләрен үзләштерү: лингвистика һәм аның төп бүлекләре; тел һәм сөйләм, аралашу, телдән һәм язмача аралашу; монолог, диалог һәм аларның төрләре; телдән аралашу ситуациясе; сөйләм теле, фәнни, публицистик, рәсми стильләр, әдәби тел; фәнни, публицистик һәм рәсми эшкәгазьләре жанрлары;
- сөйләмнең функциональ-мәгънәви төрләре (хикәяләү, сурәтләү, фикерләү); текст, текст төрләре; телнең төп берәмлекләре, аларның билгеләре һәм сөйләмдә куллану үзенчәлекләре;
- татар теле лексикасы һәм фразеологиясенең төп стилистик чыганакларын, әдәби татар теленең төп нормаларын (орфоэпик, орфографик, пунктуацион), сөйләм этикасы нормаларын үзләштерү; аларны язма һәм телдән сөйләм вакытында куллану;
- телнең төп берәмлекләрен, грамматик категорияләрен тану һәм анализлау, сөйләм ситуацияләре вакытында тел берәмлекләрен урынлы куллану;
- сүзгә төрле төрдәге анализлар ясау (фонетик, морфемик, сүзьясалыш, лексик, морфологик), сүзтезмә һәм җөмләгә синтаксик анализ; аңа төп билгеләре һәм структурасы, телнең билгеле бер функциональ төрләргә каравы, тел бизәкләрен кулланyы, телнең тәэсирлелек чараларыннан файдалануы ягыннан күп аспектлы анализ;
- лексик һәм грамматик синонимиянең коммуникатив-эстетик мөмкинлекләрен аңлау һәм аларны үзеңнең сөйләмеңдә файдалану;
- Татар теленең эстетик функциясен аңлау, әдәби әсәр текстларын анализлау вакытында сөйләмнең эстетик якларын бәяләү сәләте.

Танып-белү гамәлләре:

- танып-белү юнәлешендәге максатларны билгеләү;
- укучының үз эшнәнлеген мөстәкыйль рәвештә оештыра
- белүе, бәяләве, үзенең кызыксынучанлык өлкәсен билгеләве;
- мөстәкыйль рәвештә теманы, куелган проблеманы ача белү, фикер йөртү;
- уку мәсьәләсе тирәсендә логик фикерләү;
- фикерләүдә логик чылбыр төзү;
- тема тирәсендәге төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру;
- төрле мәгълүмат чаралары белән эшли, кирәкле мәгълүматны таба, анализлый һәм үз эшнәнлегендә куллана белү;

Коммуникатив УУГ:

- тыңлый белү;
- диалог төзүдә һәм коллектив фикер алышуда катнашу;
- сыйныфташлары һәм укытучы белән уку эшнәнлеген оештыруда хезмәттәшлек итү;
- төрле фикерләрне исәпкә алып эш итү;
- үз фикерен дәлилли белү, тормыштан мисаллар китерү;
- төрле җавапларны тыңлау, чагыштыру, нәтиҗә ясау;
- үз фикерен тулы һәм төгәл итеп әйтә белү;
- күмәк эш вакытында уртак фикергә килү;
- мәгълүмат туплауда үзара хезмәттәшлек итүдә инициативасы күрсәтү;
- укылган текстлар буенча сораулар бирә алу;
- бирелгән текстларның дәвамын үзлектән сөйләп карау, фикер әйтү автор фикере белән чагыштыру;
- үз эшен контрольдә тоту, сыйныфташларына ярдәм итү;
- коммуникатив күнекмәләрнең кеше тормышындагы ролен билгеләү;
- үз фикерләрен телдән һәм язмача җиткерә белү;
- башкаларны тыңлый, киңәш бирә белү;
- сыйныфташлары каршында төрле темаларга, башкарылган проектлар буенча чыгыш ясау;
- иптәшеңнең гамәлләрен бәяләү, күршең белән хезмәттәшлек итү.

Регулятив УУГ:
- дәреснең проблемасын (тема) һәм максатларын мөстәкыйль формалаштыру;
- проблеманы аңлап гипотеза чыгару, үз фикереңне дәлилләр китереп раслый белү, телдән (диалогик, монологик) һәм язма сөйләмдә сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен аерып алу, нәтиҗәләрне формалаштыр;
- максатка ирешү юлларын билгеләү;
- үз эшчәнлегеңнең нәтиҗәле булуына ирешү, үз эшчәнлегеңне контрольгә алу;
- укытучы белән бергәләп, үз эшең, иптәшләреңнең җавапларын бәяләү;
- кагыйдә, күрсәтмәләрне истә тоту һәм аларга ияреп гамәлләр кылу;
- эшләнгән эшкә бәя бирү, сыйфатын һәм дәрәҗәсен билгеләү.

Укучы өйрәнә:
- Исем, фигыль, зат алмашлыкларын табу, аларның морфологик үзенчәлекләрен билгели белергә.
- Сүзтезмәләрне, аларның төрләрен аера белергә.
- Морфологик анализ ясарга.
- Синтаксик анализ ясарга
- Фонетик, сүз ясалышы һәм лексик закончалыкларны күрә белергә.
- Сүзне катлаулы тел берәмлеге буларак бәяләргә.
- Төрле тип сүзлекләрнең төзелү принципларын.
- Укылган текстның эчтәлеген аңлау, үз мөнәсәбәтеңне белдерергә.
- Укылган текстка бәйле рәвештә телдән һәм язмача фикер белдерергә.
- Сыйныфташлары һәм укытучы белән фикер алышу, үз фикерен дәлилли белергә.
- Тәкъдим ителгән темага телдән һәм язмача бәйләнешле текст төзергә.
- Телдән һәм язма сөйләм үзенчәлекләрен аера белергә һәм урынлы кулланырга.
- эшкәгазьләре төрләреннән хат, мәкалә, белешмә яза белергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:
- укытучы биреме аша мәгълүматны өстәмә чыганаклардан табарга;
- татар теленнән алган белемне башка фәннәрне үзләштерүдә файдалана белергә.

Планируемые результаты изучения учебного предмета.

Личностные, метапредметные, предметные результаты

Личностные результаты

• понимание татарского языка как одной из основных национально-культурных ценностей татарского народа, определяющей роли родного языка в развитии интеллектуальных, творческих способностей и моральных качеств личности; его значения в процессе получения школьного образования;
• осознание эстетической ценности татарского языка; уважительное отношение к родному языку, гордость за него; потребность сохранить чистоту татарского языка как явления национальной культуры; стремление к речевому самосовершенствованию;
• достаточный объем словарного запаса и усвоенных грамматических средств для свободного выражения мыслей и чувств в процессе речевого общения; способность к самооценке на основе наблюдения за собственной речью

Метапредметные результаты

• владение всеми видами речевой деятельности:
• адекватное понимание информации устного и письменного сообщения;
• владение разными видами чтения;
• адекватное восприятие на слух текстов разных стилей и жанров;
• способность извлекать информацию из разных источников, включая средства массовой информации, компакт-диски учебного назначения, ресурсы Интернета; умение свободно пользоваться словарями различных типов, справочной литературой;
• овладение приемами отбора и систематизации материала на определенную тему; умение вести самостоятельный поиск информации, ее анализ и отбор;
• умение сопоставлять и сравнивать речевые высказывания с точки зрения их содержания, стилистических особенностей и использованных языковых средств;

• способность определять цели предстоящей учебной деятельности (индивидуальной и коллективной), последовательность действий, а также оценивать достигнутые результаты и адекватно формулировать их в устной и письменной форме;
• умение воспроизводить прослушанный или прочитанный текст с разной степенью свернутости;
• умение создавать устные и письменные тексты разных типов, стилей речи и жанров с учетом замысла, адресата и ситуации общения;
• способность свободно, правильно излагать свои мысли в устной и письменной форме;
• владение разными видами монолога и диалога;
• соблюдение в практике речевого общения основных орфоэпических, лексических, грамматических, стилистических норм современного татарского литературного языка; соблюдение основных правил орфографии и пунктуации в процессе письменного общения;
• способность участвовать в речевом общении, соблюдая нормы речевого этикета;
• способность оценивать свою речь с точки зрения ее содержания, языкового оформления; умение находить грамматические и речевые ошибки, недочеты, исправлять их; совершенствовать и редактировать собственные тексты;
• умение выступать перед аудиторией сверстников с небольшими сообщениями, докладами;
• применение приобретенных знаний, умений и навыков в повседневной жизни; способность использовать родной язык как средство получения знаний по другим учебным предметам, применять полученные знания, умения и навыки анализа языковых явлений на межпредметном уровне (на уроках иностранного языка, литературы и др.);
• коммуникативно-целесообразное взаимодействие с окружающими людьми в процессе речевого общения, совместного выполнения какой-либо задачи, участия в спорах, обсуждениях; овладение национально-культурными нормами речевого поведения в различных ситуациях формального и неформального межличностного и межкультурного общения.

Предметные результаты

• представление об основных функциях языка, о роли татарского языка как национального языка татарского народа, как государственного языка Республики Татарстан, о связи языка и культуры народа, о роли родного языка в жизни человека и общества;
• понимание места родного языка в системе гуманитарных наук и его роли в образовании в целом;
• усвоение основ научных знаний о родном языке; понимание взаимосвязи его уровней и единиц;
• освоение базовых понятий лингвистики: лингвистика и ее основные разделы; язык и речь, речевое общение, речь устная и письменная; монолог, диалог и их виды; ситуация речевого общения; разговорная речь, научный, публицистический, официально-деловой стили, язык художественной литературы; жанры научного, публицистического, официально-делового;
• стилей и разговорной речи; функционально-смысловые типы речи (повествование, описание, рассуждение); текст, типы текста; основные единицы языка, их признаки и особенности употребления в речи;
• овладение основными стилистическими ресурсами лексики и фразеологии татарского языка, основными нормами татарского литературного языка (орфоэпическими, лексическими, грамматическими, орфографическими, пунктуационными), нормами речевого этикета; использование их в своей речевой практике при создании устных и письменных высказываний;
• опознавание и анализ основных единиц языка, грамматических категорий языка, уместное употребление языковых единиц адекватно ситуации речевого общения;
• проведение различных видов анализа слова (фонетического, морфемного, словообразовательного, лексического, морфологического), синтаксического анализа словосочетания и предложения, многоаспектного анализа с точки зрения его основных признаков и структуры, принадлежности к определенным функциональным разновидностям языка, особенностей языкового оформления, использования выразительных средств языка;
• понимание коммуникативно-эстетических возможностей лексической и грамматической синонимии и использование их в собственной речевой практике;

Укыгу курсының эчтәлеге:

1. КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНЦИЯ ЯСАЛЫШЫН ТӘЭМИН ИТӘ ТОРГАН ЭЧТӘЛЕК

Сөйләм һәм аралашу. Аралаша белү – кеше мәдәниятнең иң мөһим өлеше. Текст, стиль һәм сөйләм төрләре турында өйрәнгәнне кабатлау; өйрәнгән сөйләм стильләренә хас булган тел-сурәтләү чаралары турындагы күзаллауны киңәйтү.

Сөйләм эшчәнлеге. Эшчәнлек төре буларак сөйләм

Сөйләм төрләре: тыңлап аңлау, сөйләү, уку, язу. Тыңлап аңлау төрләре: сайлап алып, танышу. Танышу, өйрәнү, эзләү, уку төрләре стратегиясе. Текстның мәгънәсенә төшенеп уку. Аралашу шартларына туры китереп, укылган, тыңланган текстны тулы, кыскача, сайлап алып язу.

Текст. Тексттагы фикерне дәвам итү: җөмләләрнең тезүле һәм ияртүле бәйләнеш ысуллары, бәйләү чарасы - хәл фигыль.

Кабатлауның тексттагы роле: җөмләләрне бәйләү ысулы, сөйләмнең сәнгатьлелеген камилләштерә торган стилистик чара буларак норматив кабатлау һәм кабатлау – җитешсезлек.

Сөйләм стильләре. Фәнни һәм рәсми стиль (куллану даирәсе, аралашу максаты, шул стильләргә хас булган тел-сурәтләү чаралары). Фәнни стильгә хас булган текст фрагментлары (фән төшенчәсен аңлату, фәнни төшенчәләрнең классификациясе), дефиниция күренешенең тел чаралары һәм структурасы Рәсми стильгә хас булган композицион формалар (жанрлар) – күрсәтәмә, игълан.

2. ТЕЛ ҺӘМ ЛИНГВИСТИК КОМПЕТЕНЦИЯ ЯСАЛЫШЫН ТӘЭМИН ИТӘ ТОРГАН ЭЧТӘЛЕК

Тел – аралашуның иң мөһим чарасы Аралашу чарасы буларак тел. Татар теле һәм аның башка телләр арасындагы урыны

Фонетика һәм графика. Фонетиканың өйрәнү предметы Сөйләм авазлары Фонетик иҗек. Фонетик транскрипция элементлары Татар телендә басым төшү үзенчәлекләре. Сүзгә фонетик анализ ясау.

е, ё, я, ю авазларының мәгънәсе.

Орфоэпия һәм орфография. Орфографик сүзлек һәм аны сөйләм практикасында куллану. Орфографиянең өйрәнү предметы Орфограмма төшенчәсе.

Лексикология һәм фразеология. Әдәби троплар: метафора, җанландыру, эпитет хасил итү ысулы буларак сүзнең күчерелмә мәгънәсе. Синоним, антоним сүзләр. Омонимнар.

Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары Төрки-татар сүзләре һәм алынмалар. Фразеологик әйтелмәләр һәм аларның стилистик үзлекләре, сөйләмдәге төп функцияләре.

Морфемика һәм сүз ясалышы Лингвистиканың бер бүлеге буларак морфемика. Сүзнең иң кечкенә берәмлеге буларак морфема. Сүзнең ясалышы һәм үзгәреше. Тамырдаш сүзләр. Мөстәкыйль сүзләрнең тамыры һәм кушымча.

Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары сүз ясалыш һәм башка телләрдән кергән алынмалар. Татар телендә сүз ясалышы механизмы төшенчәсе. Сүз ясалышының төп ысуллары Сүзгә морфемик һәм сүз ясагыч анализ.

Морфология. Татар теленең төп морфологик кагыйдәләре. Сүзләрнең лексик-грамматик төрләре буларак, сүз төркемнәре. Мөстәкыйль, хәбәрлек һәм модаль сүз төркемнәр. Хәбәрлек сүзләр, бәйлек һәм теркәгечләр. Модаль сүз төркемнәре: ымлык, кисәкчә, предикатив сүзләр. Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. Төрле сүз төркемнәренә караган сүзләрнең ясалышы, аларның семантикасы һәм кулланылыш үзенчәлекләре. Сүзгә морфологик анализ ясау.

Синтаксис һәм пунктуация. Туры һәм кыек сөйләм Чит сөйләмне җиткерү ысуллары туры һәм кыек сөйләм Туры сөйләм белән җөмлә төзелеше. Туры сөйләм вакытында тыныш билгеләренең куелышы Чит сөйләмне җиткерү ысулы буларак цитата. Цитатаны тыныш билгеләре белән билгеләү. Диалог.

Кушма җөмлә төшенчәсе. Кушма җөмлә төрләре. Тезмә кушма җөмлә. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр. **Иярченле кушма җөмлә.** Татар һәм рус телләрендә иярченле кушма җөмлә төзелеше. Синтетик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Аналитик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Иярчен җөмлә, аның төрләре. Төрле төр бәйләү чаралары булган кушма җөмләләр. Иярченле кушма җөмләнең төзелеше:

башһәм иярчен җөмлә; иярченле кушма җөмләдә бәйләү чаралары Башһәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләре. Татар телендә тыныш билгеләре. Пунктуацион- мәгънәви өлеш Татар теленең пунктуацион кагыйдәләре.

Стилистика һәм сөйләм культурасы Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним исемнәрне куллана белү сәләте.

Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним фигыльләрне куллану. Төрле жанрдагы һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү.

3. ЭТНОМӘДӘНИ КОМПЕТЕНЦИЯ ЯСАЛЫШЫН ТӘЭМИН ИТӘ ТОРГАН ЭЧТӘЛЕК

Сөйләм культурасы Сөйләмдә рәвешләрнең һәм фигыльләрне дөрес, урынлы куллану. Әдәби сөйләмдә хәбәрлек һәм модаль сүз төркемнәренең кулланылышын күзәтү. Хәзерге татар теленең норматив сүзлекләре (орфоэпик, аңлатмалы, орфографик сүзлек), хәзерге татар әдәби телен үзләштерүдә аларның роле.

Тел һәм мәдәният. Телдә татар халкының тарихы һәм мәдәнияте, аның Россиядә яшәүче башка халыклар белән бәйләнешенең чагылышы. Традицион татар көнкүреше предметын атаучы лексика, искергән сүзләр, фольклор лексикасы һәм фразеологик әйтелмәләр. Татар мәкальләре һәм әйтемнәре.

Татар телендә татар халкының һәм башка халыкларның материаль һәм рухи кыйммәтләре чагылышы

Основное содержание курса.

8 класс.

1. СОДЕРЖАНИЕ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Речь и общение. Умение общаться – важная часть культуры человека. Повторение изученного о тексте, стилях и типах речи; расширение представления о языковых средствах, характерных для изученных стилей речи (разговорного и художественного).

Речевая деятельность. Речь как деятельность. Виды речевой деятельности:
аудирование, говорение, чтение, письмо. Виды аудирования: выборочное, ознакомительное. Стратегии ознакомительного, изучающего, поискового способа чтения. Смысловое чтение текста. Сжатый, выборочный, развёрнутый пересказ прочитанного, прослушанного, увиденного в соответствии с условиями общения.

Текст. Развитие мысли в тексте: параллельный и последовательный (цепной) способы связи предложений, средства связи- местоимение, деепричастие. Текстовая роль повтора: нормативный повтор как средство связи предложений, как стилистический прием, повышающий выразительность речи, и повтор-недочет.

Стили речи. Научный и официально-деловой стиль (сфера употребления, задача общения, характерные языковые средства). Характерные для научного стиля речи фрагменты текста (определение научного понятия, классификация научных понятий), структура и языковые средства выражения дефиниций. Характерные для делового стиля композиционные формы (жанры) – инструкция, объявление.

2. СОДЕРЖАНИЕ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ И ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Язык - важнейшее средство общения. Язык как система средств (языковых единиц). Татарский язык и его место среди других языков.

Фонетика и графика. Предмет изучения фонетики. Звуки речи. Фонетический слог. Элементы фонетической транскрипции. Особенности ударения в татарском языке. Фонетический разбор слова. Звуковое значение букв е, ё, я, ю

Орфоэпия и орфография. Орфоэпический словарь и использование его в речевой практике.
Предмет изучения орфографии. Понятие орфограммы

Лексикология и фразеология. Переносное значение слова как основа создания художественных тропов: метафоры, олицетворения, эпитета. Слова-синонимы, антонимы Омонимы. Пути пополнения словарного состава татарского языка. Слова тюрко-татарского

происхождения и заимствования. Фразеологизмы, их стилистическая принадлежность и основные функции в речи.

Морфемика и словообразование. Морфемика как раздел науки о языке. Морфема как минимальная значимая часть слов. Изменение и образование слов. Однокоренные слова. Основа и окончание в самостоятельных словах. Пути пополнения словарного состава татарского языка: словообразование и заимствование слов из других языков.

Понятие о механизме образования слов в татарском языке. Основные способы образования слов. Морфемный и словообразовательный анализ слов.

Морфология. Основные морфологические нормы татарского языка. Части речи как лексико-грамматические разряды слов. Части речи самостоятельные, служебные, модальные. Служебные части речи: предлоги и союзы. Модальные части речи: частицы, междометия, предикативные слова. Их семантические, морфологические и синтаксические особенности. Способы образований слов различных частей речи, их семантика и особенности употребления. Морфологический анализ слова.

Синтаксис и пунктуация. Прямая и косвенная речь. Способы передачи чужой речи: прямая и косвен¬ная речь. Строение предложений с прямой речью. Знаки препинания при прямой речи. Цитата как способ передачи чужой речи. Выделение цитаты знаками препинания. Диалог.

Понятие о сложных предложениях. Виды сложных предложений. Сложносочиненное предложение. Сложносочиненные предложения, связанные при помощи союзов, бессоюзные предложения. **Понятие о сложноподчиненных предложениях.** Строение сложноподчиненных предложений в татарском и русском языках. Синтетическое сложноподчиненное предложение, способы связи в данном виде предложений, знаки препинания. Аналитическое сложноподчиненное предложение, способы связи и знаки препинания. Придаточные предложения, их виды. Сложные предложения с разными видами связи. Строение сложноподчиненного предложения: главное и придаточное предложение в его составе; средства связи в сложноподчиненном предложении. Знаки препинания между главным и придаточным предложениями. Знаки препинания в татарском языке. Пунктуационно-смысловой отрезок. Пунктуационные нормы татарского языка.

Стилистика и культура речи. Умение использовать в речи существительные-синонимы для более точного выражения мыслей и для устранения неоправданного повтора одних и тех же слов. Умение использовать в речи глаголы-синонимы (например, со значением высказывания, перемещения, нахождения) для более точного выражения мысли, для устранения неоправданного повтора слов. Работа с текстами разных жанров и стилей. Перевод текстов с татарского языка на русский.

3. СОДЕРЖАНИЕ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ ФОРМИРОВАНИЕ ЭТНОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Культура речи. Правильное и выразительное употребление в речи наречий и глаголов. Наблюдение за употреблением служебных и модальных частей речи в художественной речи.

Нормативные словари современного татарского языка (орфоэпический словарь, толковый словарь, словарь грамматических трудностей, орфографический словарь), их роль в овладении нормами современного татарского литературного языка.

Язык и культура. Отражение в языке культуры и истории татарского народа, его место и связь с другими народами, живущими в России. Лексика, обозначающая предметы и явления традиционного татарского быта; историзмы, фольклорная лексика и фразеология. Татарские пословицы и поговорки. Отражение в татарском языке материальной и духовной культуры татарского и других народов.

Календарь - тематик планлаштыру

№	Дәрес темасы	Дәрес	План буенча	Үтәлеш	искәрмә
1	**Сөйләм һәм аралашу.** Аралаша белү – кеше мәдәниятнең иң мөһим өлеше. Текст, стиль һәм сөйләм төрләре турында өйрәнгәнне кабатлау; өйрәнгән сөйләм стильләренә хас булган тел-сурәтләү чаралары турындагы күзаллауны киңәйтү. **Речь и общение.** Умение общаться – важная часть культуры человека. Повторение изученного о тексте, стилях и типах речи; расширение представления о языковых средствах, характерных для изученных стилей речи (разговорного и художественного).	1	06.09		
2	**Сөйләм эшчәнлеге.** Эшчәнлек төре буларак сөйләм. Сөйләм төрләре: тыңлап аңлау, сөйләү, уку, язу. Тыңлап аңлау төрләре: сайлап алып, танышу. Танышу, өйрәнү, эзләү, уку төрләре стратегиясе. Текстның мәгънәсенә төшенеп уку. Аралашу шартларына туры китереп, укылган, тыңланган текстны тулы, кыскача, сайлап алып язу. **Речевая деятельность.** Речь как деятельность. Виды речевой деятельности: аудирование, говорение, чтение, письмо. Виды аудирования: выборочное, ознакомительное. Стратегии ознакомительного, изучающего, поискового способа чтения. Смысловое чтение текста. Сжатый, выборочный, развёрнутый пересказ прочитанного, прослушанного, увиденного в соответствии с условиями общения.	1	07.09		
3	***Изложение. "Галия" №1***	1	8.09		
4	***Изложение. "Галия"***		13.09		
5	**Текст.** Тексттагы фикерне дәвам итү: җөмләләрнең тезүле һәм иярүле бәйләнеш ысуллары, бәйләү чарасы - хәл фигыль. **Текст.** Развитие мысли в тексте: параллельный и последовательный (цепной) способы связи предложений, средства связи-местоимение, деепричастие	1	14.09		
6	Кабатлауның тексттагы роле: җөмләләрне бәйләү ысулы, сөйләмнең сәнгатьлелеген камилләштерә торган стилистик чара буларак норматив кабатлау һәм кабатлау – җитешсезлек. Текстовая роль повтора: нормативный повтор как средство связи предложений, как стилистический прием, повышающий выразительность речи, и повтор-недочет.	1	15.09		
7	**Кереш контроль диктант. «Урманда көзге яңгыр».**	1	20.09		
8	**Сөйләм стильләре.** Фәнни һәм рәсми стиль (куллану даирәсе, аралашу максаты, шул стильләргә хас булган тел-сурәтләү чаралары). **Стили речи.** Научный и официально-деловой стиль (сфера употребления, задача общения, характерные языковые средства).	1	21.09		
9	Фәнни стильгә хас булган текст фрагментлары (фән төшенчәсен аңлату, фәнни төшенчәләрнең классификациясе), дефиниция күренешенең тел чаралары һәм структурасы Характерные для научного стиля речи фрагменты текста (определение научного понятия, классификация научных понятий),	1	22.09		

	структура и языковые средства выражения дефиниций.				
10	Рәсми стильгә хас булган композицион формалар (жанрлар) – күрсәтмә, игълан. Характерные для делового стиля композиционные формы (жанры) – инструкция, объявление.	1	27.09		
11	***Көзге табигатькә экскурсия***	1	28.09		
12	**Иншa «Көзге матурлык» №1**	1	29.09		
13	**Тел – аралашуның иң мөһим чарасы** Аралашу чарасы буларак тел. Татар теле һәм аның башка телләр арасындагы урыны **Язык - важнейшее средство общения.** Язык как система средств (языковых единиц). Татарский язык и его место среди других языков.	1	04.09		
14	**Фонетика һәм графика.** Фонетиканың өйрәнү предметы. Сөйләм авазлары. Фонетик иҗек. Фонетик транскрипция элементлары. Татар телендә басым төшү үзенчәлекләре. Предмет изучения фонетики. Звуки речи. Фонетический слог. Элементы фонетической транскрипции. Особенности ударения в татарском языке.	1	05.09		
15	Сүзгә фонетик анализ ясау. е, ё, я, ю авазларының мәгънәсе. Фонетика һәм графика бүлеген кабатлау. Фонетический разбор слова. Звуковое значение букв *е, ё, я, ю*. Повторение.	1	06.10		
16	**Инша. «Авылым табигате». Сочинение.**	1	11.10		
17	***Инша. «Авылым табигате». Сочинение.***	1	12.10		
18	**Орфоэпия һәм орфография.** Орфографик сүзлек һәм аны сөйләм практикасында куллану. Орфоэпический словарь и использование его в речевой практике.	1	13.10		
19	Орфографиянең өйрәнү предметы. Орфограмма төшенчәсе. Предмет изучения орфографии. Понятие орфограммы	1	18.10		
20	**Контроль диктант. "Кайда син, чишмәм?"**	1	19.10		
21	**Лексикология һәм фразеология.** Әдәби троплар: метафора, җанландыру, эпитет хасил итү ысулы буларак сүзнең күчерелмә мәгънәсе. Синоним, антоним сүзләр. Омонимнар. **Лексикология и фразеология.** Переносное значение слова как основа создания художественных тропов: метафоры, олицетворения, эпитета. Слова-синонимы, антонимы. Омонимы	1	20.10		
22	Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары. Төрки-татар сүзләре һәм алынмалар. Пути пополнения словарного состава татарского языка. Слова тюрко-татарского происхождения и заимствования.	1	25.10		
23	Фразеологик әйтелмәләр һәм аларның стилистик үзлекләре, сөйләмдәге төп функцияләре. Кабатлау. Фразеологизмы, их стилистическая принадлежность и основные функции в речи. Повторение.	1	26.10		
24	Фразеологизм, синоним, антонимнар кулланып, ирекле темага хикәя төзү. Рассказ на свободную тему с использованием фразеологизма, синонимов, антонимов.	1	27.10		
25	**Морфемика һәм сүз ясалышы** Лингвистиканың бер бүлеге буларак морфемика. Сүзнең иң кечкенә берәмлеге буларак морфема. **Морфемика как раздел науки о языке**. Морфема как минимальная значимая часть слов.	1	08.11		

26	Сүзнең ясалышы һәм үзгәреше. Тамырдаш сүзләр. Мөстәкыйль сүзләрнең тамыры һәм кушымча. Изменение и образование слов. Однокоренные слова. Основа и окончание в самостоятельных словах.	1	9.11		
27	Татар теленең сүзлек запасын тутыру ысуллары сүз ясалыш һәм башка теллэрдән кергән алынмалар. Татар телендә сүз ясалышы механизмы төшенчәсе. Сүз ясалышының төп ысуллары Сүзгә морфемик һәм сүз ясагыч анализ. Пути пополнения словарного состава татарского языка: словообразование и заимствование слов из других языков. Понятие о механизме образования слов в татарском языке. Основные способы образования слов.	1	10.11		
28	Морфемика һәм сүз ясалышы бүлеген кабатлау. Морфемный и словообразовательный анализ слов. Повторение.	1	15.11		
29	**Изложение" Чияләнгән төен"**	1	16.11		
30	***Изложение" Чияләнгән төен"***	1	17.11		
31	**Морфология.** Татар теленең төп морфологик кагыйдәләре. Сүзләрнең лексик-грамматик төрләре буларак, сүз төркемнәре. **Морфология.** Основные морфологические нормы татарского языка. Части речи как лексико-грамматические разряды слов.	1	22.11		
32	**Морфология.** Татар теленең төп морфологик кагыйдәләре. Сүзләрнең лексик-грамматик төрләре буларак, сүз төркемнәре. **Морфология.** Основные морфологические нормы татарского языка. Части речи как лексико-грамматические разряды слов.	1	23.11		
33	Мөстәкыйль, хәбәрлек һәм модаль сүз төркемнәр. Части речи самостоятельные, служебные, модальные.	1	24.11		
34	Хәбәрлек сүз төркеме: бәйлек һәм теркәгечләр. Служебные части речи: предлоги и союзы	1	29.11		
35	***Изложение***	**1**	30.11		
36	***Изложение***	**1**	1.12		
37	Хаталар өстендә эш Модаль сүз төркемнәре	**1**	6.12		
38	Модаль сүз төркемнәре: ымлык, кисәкчә, предикатив сүзләр. Аларның семантик, морфологик һәм синтаксик үзенчәлекләре. Модальные части речи: частицы, междометия, предикативные слова. Их семантические, морфологические и синтаксические особенности.	1	7.12		
39	**Контроль диктант. "Кышкы иртәдә."**	1	8.12		
40	Төрле сүз төркемнәренә караган сүзләрнең ясалышы, аларның семантикасы һәм кулланылыш үзенчәлекләре. Способы образований слов различных частей речи, их семантика и особенности употребления.	1	13.12		
41	Сүзгә морфологик анализ ясау. Морфологический анализ слова. Повторение.	1	14.12		
42	Төрле сүз төркемнәренә караган сүзләрнең ясалышы аеруга күнегүләр эшләү. Способы образований слов различных частей речи, их семантика и особенности употребления. Самостоятельная работа.	1	15.12		
44	**Инша «Күңелем мог җиза көтә»**	1	20.12		
45	***Инша «Күңелем мог җиза көтә»***	1	21.12		
46	Иншаны бергәләп тикшерү. Морфология бүлеген гомумиләштереп кабатлау. Морфология. Повторение.	1	22.12		

47	**Синтаксис һәм пунктуация.** Туры һәм кыек сөйләм. Чит сөйләмне җиткерү ысуллары: туры һәм кыек сөйләм **Синтаксис и пунктуация.** Прямая и косвенная речь. Способы передачи чужой речи: прямая и косвенная речь.	1	27.12		
48	Туры сөйләм белән җөмлә төзелеше. Туры сөйләм вакытында тыныш билгеләренең куелышы Строение предложений с прямой речью Знаки препинания при прямой речи.	1	10.01		
49	Туры сөйләм белән җөмлә төзелеше. Туры сөйләм вакытында тыныш билгеләренең куелышы Строение предложений с прямой речью Знаки препинания при прямой речи.	1	11.01		
50	Чит сөйләмне җиткерү ысулы буларак цитата. Цитатаны тыныш билгеләре белән билгеләү. Диалог. Цитата как способ передачи чужой речи. Выделение цитаты знаками препинания. Диалог.	1	12.01		
51	**Изложение. "Кем җырлады?"**	1	17.01		
52	***Изложение. "Кем җырлады?"***	1	18.01		
53	Кушма җөмлә төшенчәсе. Понятие о сложных предложениях.	1	19.01		
54	Кушма җөмлә төрләре. Виды сложных предложений.	1	24.01		
55	Тезмә кушма җөмлә. Теркәгечле тезмә кушма җөмләләр. Сложносочиненное предложение. Сложносочиненные предложения, связанные при помощи союзов	1	25.01		
56	Теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр, Бессоюзные предложения.	1	26.01		
57	Тезмә кушма җөмләләр темасы буенча **мөстәкыйль эш** Сложносочиненное предложение. Самостоятельная работа.	1	31.01		
58	Хаталар өстендә эш. Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләрне кабатлау. Сложносочиненные предложения, связанные при помощи союзов, бессоюзные предложения.	1	1.02		
59	***Изложение***	1	2.02		
60	***Изложение***	1	7.02		
61	Иярченле кушма җөмлә. Понятие о сложноподчиненных предложениях.	1	8.02		
62	Татар һәм рус телләрендә иярченле кушма җөмлә төзелеше. Строение сложноподчиненных предложений в татарском и русском языках.	1	9.02		
63	Синтетик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Синтетическое сложноподчиненное предложение, способы связи в данном виде предложений, знаки препинания.	1	14.02		
64	Аналитик иярченле кушма җөмлә, әлеге төр җөмләдә җөмләләрнең үзара бәйләнеше, тыныш билгеләре. Аналитическое сложноподчиненное предложение, способы связи и знаки препинания.	1	15.02		
65	Иярчен җөмлә, аның төрләре. Придаточные предложения, их виды	1	16.02		
66	***Иярчен ия һәм хәбәр җөмлә*** ***Придаточные предложения, их виды***	1	21.02		
67	***Иярчен ия һәм хәбәр җөмлә*** ***Придаточные предложения, их виды***	1	22.02		
68	***Иярчен тәмамлык һәм иярчен аергыч җөмлә***	1	28.02		

	Придаточное дополнение и придаточное определение				
69	***Иярчен тәмамлык һәм иярчен аергыч җөмлә Придаточное дополнение и придаточное определение***	1	1. 03		
70	***Иярчен вакыт һәм иярчен урын җөмлә Придаточное время и придаточное места***	1	2. 03		
71	***Иярчен вакыт һәм иярчен урын җөмлә Придаточное время и придаточное места***	1	7. 03		
72	***Иярчен рәвеш һәм иярчен күләм җөмлә***	1	7. 03		
73	***Иярчен рәвеш һәм иярчен күләм җөмлә***	1	9. 03		
74	***Иярчен сәбәп һәм иярчен максат җөмләләр***	1	14. 03		
75	***Иярчен сәбәп һәм иярчен максат җөмләләр***	1	15. 03		
76	Иярчен шарт һәм иярчен кире җөмләләр	1	16. 03		
77	Иярчен шарт һәм иярчен кире җөмләләр	1	21. 03		
78	Иярчен аныклагыч җөмлә	1	22. 03		
80	Төрле төр бәйләү чаралары булган кушма җөмләләр. Сложные предложения с разными видами связи.	1	23. 03		
81	**Контроль диктант. "Чишмә янында".**	1	4. 04		
82	Иярченле кушма җөмләнең төзелеше: баш һәм иярчен җөмлә; иярченле кушма җөмләдә бәйләү чаралары Строение сложноподчиненного предложения: главное и придаточное предложение в его составе; средства связи в сложноподчиненном предложении.	1	5. 04		
83	Баш һәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләре. Знаки препинания между главным и придаточным предложениями.	1	6. 04		
84	***Баш һәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләре. Знаки препинания между главным и придаточным предложениями.***	1	11. 04		
85	***Баш һәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләре. Знаки препинания между главным и придаточным предложениями.***	1	12. 04		
86	Баш һәм иярчен җөмләләр арасында тыныш билгеләрен кабатлау. Знаки препинания между главным и придаточным предложениями.	1	13. 04		
87	Татар телендә тыныш билгеләре. Пунктуацион-мәгънәви өлеш Знаки препинания в татарском языке. Пунктуационно-смысловой отрезок.	1	18. 04		
88	Татар теленең пунктуацион кагыйдәләре. Кабатлау. Пунктуационные нормы татарского языка. Повторение.	1	19. 04		
89	**Иярченле кушма җөмлә темасына мөстәкыйль эш** Сложноподчиненные предложения. Самостоятельная работа.	1	20. 04		
90	***Изложение***	1	25. 04		
91	***Изложение***	1	26. 04		
92	Иярченле кушма җөмләләрне кабатлау. Сложноподчиненные предложения. Повторение.	1	27. 04		
93	**Стилистика һәм сөйләм культурасы** Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним исемнәрне куллана белү сәләте. Сөйләмдә, фикерне төгәлрәк җиткерү, бер үк сүзләрне кабатламау өчен, синоним фигыльләрне куллану. **Стилистика и культура речи.** Умение использовать в речи существительные-синонимы для более точного выражения мыслей и для устранения неоправданного повтора одних и тех же слов. Умение использовать в речи глаголы-синонимы (например, со значением высказывания, перемещения, нахождения) для более точного выражения мысли, для устранения неоправданного повтора	1	2. 05		

	слов.				
94	Төрле жанрдагы һәм стильдәге текстлар белән эшләү. Работа с текстами разных жанров и стилей.	1	3.05		
95	Текстларны татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү. Перевод текстов с татарского языка на русский.	1	4.05		
96	Баш һәм иярчен җөмләләрне кабатлауга тест эшләү. Строение сложноподчиненного предложения: главное и придаточное предложение в его составе; средства связи в сложноподчиненном предложении. Тестирование.	1	10.05		
97	**Сөйләм культурасы** Сөйләмдә рәвешләрнең һәм фигыльләрне дөрес, урынлы куллану. **Культура речи.** Правильное и выразительное употребление в речи наречий и глаголов.	1	11.05		
98	Әдәби сөйләмдә хәбәрлек һәм модаль сүз төркемнәренең кулланылышын күзәтү. Наблюдение за употреблением служебных и модальных частей речи в художественной речи.	1	16.05		
99	Хәзерге татар теленең норматив сүзлекләре (орфоэпик, аңлатмалы, орфографик сүзлек), хәзерге татар әдәби телен үзләштерүдә аларның роле. Нормативные словари современного татарского языка (орфоэпический словарь, толковый словарь, словарь грамматических трудностей, орфографический словарь), их роль в овладении нормами современного татарского литературного языка.	1	17.05		
100	**Контроль диктант. «Колын».**	1	18.05		
101	**Тел һәм мәдәният.** Телдә татар халкының тарихы һәм мәдәнияте, аның Россиядә яшәүче башка халыклар белән бәйләнешенең чагылышы. Традицион татар көнкүреше предметын атаучы лексика, искергән сүзләр, фольклор лексикасы һәм фразеологик әйтелмәләр. **Язык и культура.** Отражение в языке культуры и истории татарского народа, его место и связь с другими народами, живущими в России. Лексика, обозначающая предметы и явления традиционного татарского быта; историзмы; фольклорная лексика и фразеология.	1	23.05		
102	**Изложение "Сукыр егет"**	1	24.05		
103	***Изложение "Сукыр егет"***	1	25.05		
104	Татар мәкальләре һәм әйтемнәре. Татар телендә татар халкының һәм башка халыкларның материаль һәм рухи кыйммәтләре чагылышы. Татарские пословицы и поговорки. Отражение в татарском языке материальной и духовной культуры татарского и других народов.	1	30.05		
105	Ел дәвамында өйрәнгәннәрне кабатлау һәм йомгаклау. Повторение и обобщение изученного в 8 классе.	1	31.05		

Всего пронумеровано, прошнуровано и скреплено печатью

14 (четырнадцать) страниц

Директор школы: Хайруллин Р.Г.